

DURUŞMA ESNASINDA AYAĞA KALKMA MESELESİ

DURING THE TRIAL,
IT'S A MATTER OF GET UP STAND UP

Mesude ALTUNEL*

Özet: Duruşma esnasında hangi durumlarda ayağa kalkılması gerektiği hususunda farklı yorum ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu farklılıklar, bilhassa avukatları zor durumda bırakabilmektedir. İşbu çalışmada, duruşma sırasında ayağa kalkılması lazım gelen durumlar, Ceza ve Hukuk Yargılaması bağlamında ayrı ayrı irdelenmiştir.

Abstract: At the trial, in which cases there are different interpretations and applications about to stand up. These differences, especially lawyers, leaving a difficult situation. This article describes situations that require to stand up in court, in terms of Criminal Proceedings and Legal Proceedings were examined separately.

GİRİŐ

Yargılama faaliyeti, bağımsız ve tarafsız mahkemelerce yapılır. Adaletin kutsiyetine olan saygı ve mahkemelerin de adalet dağıtılan yerler olması nedeniyle; yargıya, yani mahkemeye saygı göstermek, adalet talep eden herkes için bir görevdir. Yargılama esnasında ayağa kalkılması meselesinin de, bu saygı ile alakadar bir husus olduğu düşünülebilir.

Uygulamada bazı hâkimler, duruşma sırasında sadece hüküm açıklanması sırasında değil; ara kararın okunması sırasında dahi ayağa kalkılmasını istemekte; ayağa kalkmayanları (özellikler avukatları), ayağa kalkmaları konusunda uyarmaktadırlar. Aynı husus, yargılama sırasında iddia veya savunma amaçlı yapılan konuşmalar sırasında da cereyan etmektedir. Ayağa kalkmayan avukatlara karşı kimi yargıçların, hemen ayağa kalkılması hususunda bazen gurur kırıcı şekle

* Avukat, Ankara Barosu

varan ikazlar yaptığı görülmüştür. Bu durumda, avukatlar genellikle ikaza uyarak ayağa kalkmakta; kimi avukatlar ise haklı gerekçelerini sunarak kalkmamakta direnmektedir. Böylesi bir direnme karşısında mahkemelerin tutumu ise:

- Ya avukatın bu davranışını rencide edici şekilde eleştirmekle yetinmek;
- Ya bu husus duruşma zaptına geçirilerek avukatın bir dahaki duruşmada aynı tavrı göstermemesi hususunda uyarılması;
- Ya da durum, duruşma tutanağına yazılarak avukat hakkında işlem yapılması (örneğin mahkemeye saygısızlık gerekçesiyle) için Baro ve ilgili kurumlara iletilmesi şeklinde olabilmektedir.

Bu hususta karşılıklı direktmeler, yargılamanın gergin bir ortamda yapılmasına ve hâkimin öfkelenip kararındaki objektifliğini yitirmesine yol açabilmektedir.

Binaenaleyh, duruşma esnasında hangi durumlarda ayağa kalkılması gerektiğini (özellikle Avukatlar yönünden), Ceza ve Hukuk Yargılaması bağlamında ayrı ayrı irdelenmeye çalışacağız.

1. CEZA YARGILAMASI AÇISINDAN

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki düzenlemelere bakacak olursak; duruşma sırasında kimlerin hangi durumlarda ayağa kalkacaklarını düzenleyen maddeler 55. ve 231. maddelerdir.

5271 sayılı CMK'nın 55. maddesinde (2. fıkra) "*Yemin edilirken herkes ayağa kalkar*" denilmektedir. "*Yemin*" sırasında mahkeme içerisinde bulunan hiç kimseye istisna tanınmadan, herkesin ayağa kalkacağı düzenlenmiştir.

CMK'nın 231. maddesinde, "*Hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir*" denilerek hükmün okunması/açıklanması esnasında ayağa kalkma zorunluluğu getirilmiş ve fakat kanunun gerekçesinde mahkeme kurulu ve Cumhuriyet savcısı, bu zorunluluktan muaf tutulmuştur.¹

¹ 5271 sayılı CMK'nın 231. maddesinin gerekçesinde: "*Hüküm açıklanırken mahkeme kurulu ve Cumhuriyet Savcısı hariç duruşma salonunda bulunan herkes ayağa kalkmak zorundadır.*"

Yasa koyucu, hangi kararların “hüküm” sayılacağını tahdidi olarak saymıştır. Buna göre CMK’nın 223/1 maddesinde, “beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve davanın düşmesi kararı” hüküm olarak belirlenmiştir. Bu madde gereğince, “hüküm” açıklanırken duruşma salonunda bulunan herkesin ayağa kalkması gerekmektedir (kanunun gerekçesinde belirtildiği üzere, mahkeme kurulu ve Cumhuriyet savcısı, bu zorunluluktan muaftır).

“Hükmün açıklanmasının geri bırakılması” kararı ise, “hüküm” olmadığından, bu karar esnasında ayağa kalkılması da gerekmemektedir.

Dolayısıyla yargılamayı sona erdirmeyip dosyadaki eksikliklerin giderilmesi için duruşmanın ertelenmesine yönelik veya hüküm mahiyetinde olmayan kararların açıklanmasında, ayağa kalkmasını gerektiren bir düzenleme, ceza usulünde yer almadığı gibi; avukatlar yönünden Avukatlık Kanunu ve Türkiye Barolar Birliği Meslek İlke ve Kuralları’nda da mevcut değildir.

Nitekim Pendik Asliye Ceza Mahkemesi’nde, duruşmada ara karar için “Gereği Düşünüldü” denildiği sırada, avukatların ayağa kalkmadıkları zapta geçirilerek, bu hususta değerlendirme yapmak üzere, mahkeme tutanağının İstanbul Barosu Başkanlığı’na gönderilmesi sonucu; İstanbul Barosu Başkanlığı’nın 22 Nisan 2009 tarihli yazısında yaptığı değerlendirme bu yöndedir.² Ayrıca Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nün görüşü³ de bu hususu teyit etmektedir.

Filhakika, avukatların, yargılama esnasında konuşurken, soru sorarken, savunma yaparken de ayağa kalkma zorunluluğu yoktur. Avukatların, konuşurken kendilerini daha rahat ifade etme veya alışkanlık gereği ayağa kalkmaları ya da hüküm dışındaki kararlar okunurken de kendi istekleriyle ayağa kalkmayı tercih etmeleri dışında, oturan avukatlara müdahale ederek ayağa kalkmalarının istenmesinin yasal bir dayanağı bulunmamaktadır.

² <http://www.istanbulbarosu.org.tr> (İstanbul Barosu Başkanı Av. Muammer Aydın imzalı 22 Nisan 2009 tarih ve 11241 gündem sayılı yazı)

³ Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nün “duruşma sırasında bir kısım işlemlerde ayağa kalkılması” konulu yazısı (16.3.2009 tarihli ve 2009/433/16232 sayılı)

2. HUKUK YARGILAMASI AÇISINDAN:

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, delil türlerinden olan "taraf yemini" konusunda, "yeminin şekli" başlıklı 233. maddeye göre: "Yemin eda edilirken, hâkim de dâhil olmak üzere hazır bulunan herkes ayağa kalkar" (5. fıkra).

HMK'nın tanığın yapacağı yemin konusunda "yeminin zamanı ve şekli" başlıklı 258. maddesi: "yemin eda edilirken, hâkim de dâhil olmak üzere hazır bulunan herkes ayağa kalkar" (2. fıkra).

HMK'nın "Hüküm, Hükmün Verilmesi ve Tefhimi" başlıklı 294. maddesinde (5. fıkra): "Hükmün tefhimini, duruşmada bulunanlar ayakta dinler" denilmek suretiyle, hükmün açıklanmasının ayakta dinlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Burada "hüküm" den kastın ne olduğu ise, yine aynı maddede açıklanmıştır. 294. maddede: "Mahkeme, usule veya esasa ilişkin bir nihai kararla davayı sona erdirir. Yargılama sonunda uyumsuzluğun esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür" (1. fıkra). "Hükme ilişkin hususlar, niteliğine aykırı düşmedikçe, usule ilişkin nihai kararlar hakkında da uygulanır" (6. fıkra) denilmektedir.

Dolayısıyla hukuk yargılamasında, taraf yemin ederken, tanık yemin ederken ve hüküm tefhim olunurken ayağa kalkılması, yasal bir zorunluluktur. Bunun dışında kalan durumlarda (örneğin ara karar okunurken, taraflar veya vekilleri beyanda bulunurken) ayağa kalkılması mecburi olmayıp; kişilerin kendi tercihinin bırakılmıştır. Bu bağlamda, yargılama makamlarının aksi yöndeki talep ve uygulamalarını, gözden geçirmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

<http://www.istanbulbarosu.org.tr> (İstanbul Barosu Başkanı Av. Muammer Aydın imzalı 22 Nisan 2009 tarih ve 11241 gündem sayılı yazı)

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün "duruşma sırasında bir kısım işlemlerde ayağa kalkılması" konulu yazısı (16.3.2009 tarihli ve 2009/433/16232 sayılı)